

og indledtes af lektor Åge Fasmer Blomberg, der redegjorde for tidsskrifternes forskellige dækningsområde (særlig med hensyn til anmeldelser), eksplicitte og navnlig implicitte udtryk herfor samt behagelige eller generende afvigelser herfra. Debatten gav et godt billede af tidsskrifternes arbejdsvilkår og af deres brugsværdi. Her kunne med fordel have været sektionsdrøftelser, ikke mindst i et spørgsmål rejst af professor Aksel E. Christensen om ønskeligheden af et nordisk historisk tidsskrift på fremmedsprog og med internationalt sigte, ikke i konkurrence med, men til supplement af de eksisterende. I plenum ytrede tilslutning i almindelighed, undtagen af professor Hans Chr. Johansen, der ikke fandt behov for et sådant tidsskrift og tvivlede på tilstrækkeligheden af de forhåndenværende ressourcer.

En forhandling mandag formiddag om serviceinstitutionerne og deres kundebehandling, d.v.s. de videnskabelige bibliotekers, arkivers og museers virksomhed fortrinsvis i dennes udadvendte funktioner – med indledninger af rigsbibliotekar Palle Birkelund, rigsarkivar Johan Hvidtfeldt og overinspektør Holger Rasmussen – befandt sig overvejende på det informative plan, men havde her naturligvis betydelig interesse og nytteværdi.

Mødets eneste rent faglige indslag var et spændende foredrag af professor Magne Skodvin (Oslo) om norsk udenrigspolitik efter 1945, der åbnede nye nordiske og internationale perspektiver. Det havde fortjent at placeres i sammenhæng med egentlig faglig debat.

KAI HØRBY

HJÆLPEMIDLER

Historische Zeitschrift. Sonderheft 3. Literaturberichte über Neuerscheinungen zur ausserdeutschen Geschichte und zu den Kreuzzügen. Herausgegeben von WALTHER KIENAST. München, R. Oldenbourg Verlag, 1969. 801 s. DM 56,-.

Historische Zeitschrifts særhefter (i det flg. forkortet til Sh.) startede i begyndelsen af 1960'erne (Sh. 1, 1962; Sh. 2, 1965) som en følge af, at oversigterne over litteratur vedrørende ikke-tysk historie var ved at sprænge rammerne for tidsskriftet. Tanken var, at der ca. hvert andet år skulle udgives et særhefte med »Literaturberichte« og at disse skulle føres ajour, således at der for de enkelte landes historie højst kom til at gå 5 år mellem hver oversigt. Helt er dette ikke efterlevet, men det er en imponerende indsats, der er nedlagt i de tre »hefter« på sammenlagt godt 2200 sider.

I de tre bind er historisk litteratur vedrørende følgende lande behandlet: De skandinaviske Lande (litt. 1945-ca. 58, Sh. 1; 1960-65, Sh. 3) – England i Middelalderen (litt. 1945-62/3, Sh. 2) – England 1485-1945 (litt. 1950-59, Sh. 1; 1945-67 (maj), Sh. 3) – Irlands latinske Kultur i Middelalderen (litt. fra 17. årh. til 1963, Sh. 2) – Nederlandene (hjælpemidler, oversigtsværker, oldtid, middelalder, litt. 1945-60, Sh. 2) – Belgien (litt. 1945-62/3, Sh. 2) – Frankrig i Middelalderen (litt. 1952/4-60, Sh. 1) – Frankrig ca. 1500-ca. 1960 (litt. 1945-63, Sh. 2) – Italien i Middelalderen (litt. 1945-58, Sh. 1) – Rusland og Sovjetunionen behandlet af sovjetiske historikere (litt. 1953-57, Sh. 1) – Rusland og Sovjetunionen, publikationer udenfor Sovjetunionen (litt. 1953-59,

Sh. 1; 1960-65, Sh. 3) - Polen (bibliografier, oversigtsværker, middelalder' litt. 1945-58, Sh. 1) - Ungarn (litt. 1945-60, Sh. 1) - Slovakiet (litt. 1945-ca. 66, Sh. 3) - Jugoslavien (litt. 1945-66, Sh. 3) - Byzans (litt. 1945-67, Sh. 3) - Korstogene (litt. 1958-67, Sh. 3) - Spanien (litt. 1950-66, Sh. 3) - Portugal (litt. 1945-67, Sh. 3) - Latinamerika (litt. 1945-59, Sh. 1) - fortsat i Hispanoamerika (litt. 1959-67, Sh. 3) og Brasilien (litt. 1960(1950)-67, Sh. 3) - U. S. A. (litt. 1945-63, Sh. 2) - Kina (litt. på europæiske sprog 1958-63, Sh. 2) - Japan (litt. på eur. spr. 1945-56, Sh. 1) - Sydøstasien (litt. på vesteur. spr. 1945-58, Sh. 1).

Som Astrid Friis bemærkede i sin anmeldelse af Sh. 1 (Hist. Tidsskr. 12. rk. I, s. 386f.) er der trods bestræbelser i retning af en vis ensartethed i opbygningen af oversigterne alligevel betydelige forskelle i forfatterens opfattelse af opgaven. Det kommer særdeles tydeligt til udtryk i Sh. 3, hvis oversigter spænder fra kortfattet annoterede bibliografier til den ræsonnerende forskningsoversigt. Endvidere har ikke alle forfattere fulgt den stramme, kronologisk opdelte disposition, der ellers er karakteristisk for oversigterne.

Blandt de stærkt titelmættede oversigter, hvor behandlingen af de enkelte værker nødvendigvis må være summarisk, skal i første række nævnes Peter Wirths »Literaturbericht über Byzantinische Geschichte; Veröffentlichungen der Jahre 1945-1967« (s. 575-640). Den omtaler på sine 66 sider i alt godt 400 titler, men for en stor dels vedkommende uden at angive mere end det pågældende arbejdes indhold i en enkelt sætning. Kun sjældent indlader han sig på en direkte kritik af værkerne. Oversigten bliver således tung læsning for selv den specielt interesserede; som bibliografisk hjælpemiddel vil den takket være sin grundighed dog kunne være til betydelig nytte.

End mere titelmættet er G. R. Eltons »Literaturbericht über die Englische Geschichte der Neuzeit 1485-1945; Veröffentlichungen 1945 bis Mai 1967« (s. 1-132) med over 1000 titler. Alligevel er hovedlinierne stærkere fremhævet i denne oversigt, og selv om de fleste værker kun bliver meget kortfattet berørt, får forfatteren tid til en ganske vist ofte kategorisk, men samtidig vittig kritik (f. eks. s. 94: »Der Zeitungsmagnat Northcliffe, ein kleiner Mensch mit Grössenwahn, erhält sehr passend ein viel zu langes Buch, das ihn gebührend überschätzt«). Hans afslutning på oversigten er heller ikke kedelig: »Zum Abschluss sei einer der erfolgreichsten Beiträge Irlands zur allgemeinen Kultur erwähnt, nämlich das dunkle Bier, das die Firma Guinness seit der Mitte des 18. Jh.s gebraut hat. P. Lynch und J. Vaizey haben eine Firmengeschichte geschrieben, in der die persönliche Erfahrung erfreulich zum Ausdruck kommt«. Først og fremmest må man dog rose forfatteren for, at han ikke har ladet sin oversigt begynde, hvor den forrige om samme emne (af Ch. Howard, Sh. 1) slap (1959), men at han også har taget det allerede behandlede tidsrum op og indføjet det i en større sammenhæng. Hans oversigt tillader derfor virkelig læseren at få et billede af udviklingen i forskningssituationen vedrørende Englands nyere historie i tiden fra 2. Verdenskrig til 2. halvdel af 60'erne. De lovligt kategoriske (og stedvis temmelig konservative) domme, han udsteder, tager man under disse omstændigheder gerne med i købet. - En væsentligt udvidet engelsk udgave foreligger i G. R. Elton: *Modern Historians on British History, 1485-1945. A critical bibliography 1945-1969* (jvf. nedenfor).

Hermann Kellenbenz har skrevet en »Literaturbericht über Skandinavische Geschichte; Veröffentlichungen 1960–1965« (s. 133–207), der er en fortsættelse af samme forfatters oversigt i Sh. 1, dog udvidet til at omfatte hele tidsrummet fra forhistorie til 2. Verdenskrig, mens den tidligere oversigt kun medtog litteratur vedrørende historien efter 1397. Endvidere bør det understreges, at »Skandinavien« inkluderer Finland, men besynderligt nok ikke Island. Oversigten er, til skade for overskueligheden, opdelt kronologisk, ikke statsligt, omend forfatteren har opgivet sit tidligere anvendte princip med en inddeling i enkelt-århundreder til fordel for en noget mindre stiv disposition. Det kan dog fortsat diskuteres, om det er heldigt – specielt for den nyere tids vedkommende – til stadighed at springe frem og tilbage mellem de enkelte nordiske lande. I det hele taget må oversigten nok karakteriseres som noget ujævn. På nogle punkter har fremstillingen et vist helhedspræg, som f. eks. i omtalen af Ólafía Einarsdóttir, Knut Helle og Svend Ellehøjs arbejder inden for norrøn annalistik (s. 164f.); andre steder skiftes der med lynets hast fra emne til emne, uden at man føler nogen større forbindelse mellem dem. Hvad der endelig kan fylde én med undren på baggrund af forfatterens indledningsvise beklagen af pladsnød er, at han ofrer over en side (s. 138ff.) på et referat (uden kritik) af indholdet af de enkelte bind i Politikens Danmarkshistorie, samtidig med at den tilhørende note opregner titel, undertitel og forfatter på samtlige bind! Som helhed må det dog siges, at forfatteren har trukket mange centrale værker frem, og at oversigten sikkert vil kunne yde ikke-nordiske historikere en god håndsrækning. Hvor meget nyt den vil kunne sige nordiske historikere, er derimod et spørgsmål.

En fremragende oversigt er Klaus-Detlev Grothusens »Literaturbericht über die Geschichte Jugoslawiens; Veröffentlichungen 1945–1966« (s. 355–430). Forfatteren har her valgt et territorielt opdelingsprincip i stedet for det kronologiske, hvilket for et historisk og etnisk så heterogent område må anses for det eneste rigtige. Først mod slutningen bringer han et afsnit om »Der Staat Jugoslawien«, der i fire underafsnit behandler den fælles-jugoslaviske historiske problematik fra samlingsbevægelserne i det 19. årh. til efterkrigstidens socialistiske Jugoslavien. Man får gennem oversigten et glimrende indtryk af forholdet mellem historieskrivning og nationale og politiske strømninger. Specielt nyttig er inddragelsen af den eksiljugoslaviske historieforskning, som det ellers er vanskeligt at danne sig et overblik over (den ignoreres af gode grunde i de jugoslaviske bibliografier). Hvad den jugoslaviske litteratur angår, gør den ikke blot udførligt rede for den serbokroatiske, men tilgodeser tillige i meget høj grad den slovenske og makedonske. Da den endvidere synes at dække alle væsentlige ikke-jugoslaviske publikationer i det behandlede tidsrum, må man konstatere, at der gennem oversigten er skabt et enestående hjælpemiddel for enhver, der vil beskæftige sig med Jugoslaviens historie.

For Tjekkoslavakiets vedkommende har redaktionen besluttet at bringe to separate oversigter, én for Böhmen-Mähren og én for Slovakiet. Kun den sidstnævnte er nået at komme med i Sh. 3. Den er skrevet af Horst Glassl (»Literaturbericht über die Geschichte der Slowakei; Veröffentlichungen seit 1945« (s. 329–354)) og giver et interessant indblik i en for de fleste ubekendt historieforskning, hvis tilgængelighed yderligere begrænses af, at kun en forsvindende

del af litteraturen er på vesteuropæiske sprog. Forfatteren yder i øvrigt her læseren den service, at de mange titler på slovakisk og tjekkisk ikke blot angives på originalsproget, men også i oversættelse (en praksis tidsskriftet forresten generelt følger ved titler på sprog uden for det germanske og romanske sprogområde).

Klaus Meyers »Literaturbericht über die Geschichte Russlands und der Sowjetunion; Veröffentlichungen ausserhalb der Sowjetunion 1960–1965« (s. 431–496) fortsætter den tilsvarende oversigt i Sh. 1. Det er en bredt anlagt og meget udførlig oversigt, der trods stor titelmængde ofte giver sig tid til en grundigere behandling af de enkelte værker. Den lægger tillige megen vægt på en indføring i »allgemeine Hilfsmittel«. Endelig har de idéhistoriske aspekter i høj grad haft forfatterens bevågenhed.

Richard Konetzke's »Literaturbericht über Spanische Geschichte; Veröffentlichungen von 1950 bis 1966« (s. 208–284) er en meget fyldig oversigt, der berører mange aspekter inden for spansk historie, især den politiske og økonomiske. Den væsentligste anke, man kan rejse mod oversigten, er formentlig, at der kun nævnes 1 (én) bog med emne fra tiden efter borgerkrigens afslutning (Arthur P. Whitaker, *Spain and Defense of the West*, N. Y. 1961).

Georg Thomas' »Literaturbericht über die Geschichte Portugals; Veröffentlichungen von 1945 bis 1967« (s. 285–328) behandler kun det egentlige Portugal, ikke de oversøiske besiddelser. Oversigten udmærker sig især ved sin indledning, i hvilken forfatteren redegør for hovedstrømningerne inden for dette århundredes portugisiske historieforskning.

Günter Kahle lægger i sin »Literaturbericht über die Geschichte Hispanoamerikas; Veröffentlichungen 1959–1967« (s. 497–545) vægt på den sociale og økonomiske historie. Interessant er oversigtens behandling af spansk-amerikanske staters forhold til Europa, og den er samtidig meget informativ vedrørende de historiske situationer og forløb, så den også er udbytterig for læsere uden særlig kendskab til latinamerikansk historie.

Georg Thomas' »Literaturbericht über die Geschichte Brasiliens; Veröffentlichungen von 1960(1950) bis 1967« (s. 546–574) er i lighed med den foregående oversigt over Hispanoamerika en fortsættelse af en samlet oversigt over litteratur vedrørende Latinamerikas historie i Sh. 1. Da forfatteren har anset Brasilien for lidt utilstrækkelig tilgodeset i denne, har han i en vis udstrækning medtaget litteratur fra 1950'erne. Hans oversigt lægger stor vægt på samfundsudviklingen, men forudsætter et ret betydeligt kendskab til brasiliansk historie hos læseren.

Endelig skal omtales Hans Eberhard Mayers »Literaturbericht über die Geschichte der Kreuzzüge; Veröffentlichungen 1958–1967« (s. 641–731). Forfatteren betegner den selv som opfyldelsen af et løfte, han gav i forordet til sin »Bibliographie zur Geschichte der Kreuzzüge« (1960), nemlig at føre bibliografien ajour gennem lejlighedsvis oversigter over den nyudkomne litteratur. Hvor bibliografien imidlertid mere eller mindre omfatter hele det østlige Middelhavsområdes historie, indskrænker oversigten sig til korstogene og de levantinske korsfarerstaters historie (bortset fra de vigtigste standardværker til byzantinsk og islamisk historie). Det er den blandt Sh.-oversigterne, der bringer det laveste antal titler i forhold til sidetallet og følgelig har den mest ræsonnerende

karakter. Stedvis benytter forfatteren endog lejligheden til direkte polemik, som s. 691f. hvor han særdeles skarpt vender sig mod den bulgarske forsker Borislav Primovs påstand om, at pave Innocens III har været den eneansvarlige for, at det 4. korstog blev vendt mod Konstantinopel, og at det er de vestlige forskeres underdanighed over for kirken, der ligger bag deres modsat rettede synspunkter. Bibliografisk er oversigten meget grundig og medtager således titler, der er oversat i forfatterens store bibliografi, ligesom forfatteren er meget omhyggelig med at angive, hvilke nyoptryk der er kommet af centrale udgaver og værker. Samtidig er fremstillingen præget af både engagement, åndfuldhed og lune, hvilket gør læsningen til noget af en oplevelse. For korstogsforskeren må oversigten betegnes som et uundværligt hjælpemiddel, og man må meget håbe, at forfatteren vil fortsætte sin ajourførende virksomhed på området.

Til slut skal det anføres, at Sh. 3 i lighed med de foregående »hefter« er forsynet med et (så vidt det har været mig mulig at konstatere) fuldstændigt register over alle omtalte bøger, ordnet alfabetisk efter forfatter- eller udgivernavne, samt et register over forfatterne til alle omtalte artikler. Man kan derfor roligt konkludere, at der med Sh. 3 er givet historikeren endnu et fremragende bibliografisk hjælpemiddel i hænde, og man må håbe, at udgivelsen af særhefterne fortsætter i samme høje standard som hidtil. (Det skal tilføjes, at de to tidligere Sonderhefte stadig kan fås til en pris af henholdsvis DM 48,- og 45,-).

KARSTEN FLEDELIUS

G. R. ELTON: *Modern Historians on British History, 1485–1945. A critical bibliography, 1945–1969.* London, Methuen & Co., 1970. viii, 239 s. £ 2.75. Paperback £ 1.25.

Cambridge-professoren G. R. Elton har skabt sit navn indenfor studiet af Tudortidens England, men er i denne nyttige bibliografi draget til felts mod specialiseringen og har påtaget sig den krævende opgave at give en oversigt over, hvad der siden anden verdenskrig er udgivet af væsentlige bøger og artikler om Storbritanniens nyere og nyeste historie.

Der er tale om en kommenteret bibliografi med essayagtige kapitler om hvert af århundrederne fra det 16. til det 20. og selvstændige afsnit om kilder, social- og idéhistorie samt skotsk og irsk historie. Ren lokal-, koloni- og litteraturhistorie er derimod principielt udeladt. Nøjagtige titler og vigtigste anmeldelser er anført i noter parallelt med teksten. Forfatter- og emneregistre letter orienteringen for den, der er mere interesseret i titler end i forfatterkommentarer.

Eltons vurderinger er imidlertid værd at læse; smittende i deres begejstring over forskningens fremskridt i efterkrigstiden, både i henseende til håndværksmæssig kvalitet og større bredde i emnevalgene. Han giver veloplagte rids af de store debatter om periodens politiske, administrative, økonomiske og andre 'revolutioner'. Det ene angreb på traditionelle teoriers fæstningsværker afløser det andet; for det 16. århundredes vedkommende naturligvis ofte med Elton selv øverst på stormstigerne.

Nogenlunde samtidig med denne bibliografi udsendte Elton en debatbog